

MUZYKA KARPAT

Ekspertyza opracowana w ramach grupy roboczej ds. dziedzictwa kulturowego projektu „**Porozumienie Karpackie „Karpaty Naszym Domem” aktywnym partnerem dialogu obywatelskiego**” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Justyna Częstka-Kłapyta, 2013

1. WSTĘP

Przedstawiona tu propozycja określa kierunki rozwoju kultury muzycznej Karpat, tak aby możliwa stała się jej ochrona w uwarunkowanej regionalnie różnorodności. Świadome podkreślanie kształtowanych przez pokolenia lokalnych odrębności pełni bowiem z jednej strony funkcję czynnika podnoszącego atrakcyjność poszczególnych subregionów karpackich z drugiej zaś, co szczególnie odnosi się do współczesnych potrzeb - doskonałego „towaru” dla przemysłu turystycznego, który w pewnym sensie gwarantuje możliwość czerpania ekonomicznych zysków z bezcennych wartości, którymi dysponuje region. Potraktowanie muzyki danych regionów w kategorii „towaru turystycznego” musi zachować równowagę pomiędzy tym, co stanowi istotę tej tradycji, a wymogami stawianymi ze strony jej odbiorców. W skład propozycji wchodzi: wprowadzenie, główne postulaty wraz z uzasadnieniem, spodziewane efekty przedstawionych działań.

2. WPROWADZENIE

Działania na rzecz muzyki karpackiej mają za zadanie z jednej strony zachować praktyczną i teoretyczną wiedzę na temat reliktowych form folkloru muzycznego własnego regionu, z drugiej zaś powinny sprzyjać dalszemu, spontanicznemu rozwojowi lokalnych tradycji muzycznych, ich przemian w oparciu o nowe formy transmisji muzycznych wartości kulturowych. W tym kontekście trzeba przypomnieć definicję pojęcia tradycja:

„Tradycja nie posiada niezmiennego jednego wzorca, jest dynamiczna, zmienna i ostatecznie tylko od jej użytkowników zależy to, co za nią świadomie zostanie uznane, zaadoptowane i włączone do wewnątrz kulturowego obiegu. W transmisji kulturowych wątków dostosowuje się płynnie do nowych okoliczności w celu zakotwiczenia się w kontekście aktualnych społecznych potrzeb i oczekiwań i podtrzymania swych wartości funkcjonalnych”.

Z punktu widzenia potrzeb współczesnych najważniejsza wydaje się funkcja komercyjna i turystyczna. Powiększenie się zakresu występowania środków masowego przekazu nie oznacza jednoczesnego zaniku bezpośrednich kontaktów kulturowych, co najwyżej niesie przyspieszenie tempa przemian tradycji i jej przekazu oraz zmianę jej funkcji. Oryginalne jest także to, co dzisiaj wytwarzane, a więc co ma także swoje korzenie pod warunkiem że nie wychodzi poza ramy właściwości (muzyczne wzory kulturowe) danej tradycji.

Podstawowe zalety dotychczasowych muzycznych działań regionalizacyjnych

- 1) Odbudowanie tożsamości regionalnej i więzi grupowych przez aktywną działalność zespołów regionalnych (nieustanne kształcenie nowych pokoleń, udział w konkursach, festiwalach)
- 2) Promocja regionu – turystyczna i kulturowa poza danymi regionami i granicami kraju
- 3) Poszerzenie możliwości zawodowych przez kształcenie wciąż nowych wykonawców muzyki regionalnej i budowniczych instrumentów
- 4) Publikowanie opracowań książkowych o charakterze naukowym (monografie, śpiewniki) popularnonaukowym (śpiewniki, albumy) i nagrań muzycznych w formie CD i DVD przy współpracy ze specjalistami – etnomuzykologami i folklorystami
- 5) Podniesienie atrakcyjności poszczególnych regionów przez wyodrębnianie cech swoistych, identyfikujących dany region.

6) Budowanie więzi nie tylko pomiędzy członkami danego regionu ale także pomiędzy innymi regionami karpackimi przez uświadamianie wspólnych źródeł muzycznego dziedzictwa kulturowego.

Przykładowe problemy związane z dotychczasowymi muzycznymi działaniami regionalizacyjnymi.

- 1) Zacieranie regionalnych odrębności muzycznych przez: niewłaściwie ukierunkowaną działalność zespołów regionalnych - odchodzenie od rodzimej twórczości muzycznej i prezentowanie na zewnątrz „własnej tradycji” pod postacią obcych danym regionom wartości muzycznych (region Pienin legitymujący się muzyką Podhala lub Spiszu, lub Orawy legitymującej się repertuarem Podhala, Słowacji albo Podhala legitymującego się repertuarem Spiszu, Słowacji).
- 2) Zacieranie regionalnych odrębności muzycznych przez: brak odpowiedniej edukacji, która dotyczy uświadamiania członków zespołów regionalnych o cechach wyróżniających własną tradycję muzyczną i o różnicach w stosunku do sąsiednich regionów lub subregionów muzycznych w przypadku gdy zespół czerpie repertuar.
- 3) Brak centrów regionalnych skupiających podstawowe materiały źródłowe do poznania muzyki własnego regionu, które gwarantowałyby rzetelną, opartą na archiwalnych zapisach edukację muzyczną np.: słabo wyposażone lokalne biblioteki w literaturę muzyczną (Krościenko n. Dunajcem).
- 4) Brak wykwalifikowanych miejscowych kapel poza wyjątkiem regionu Podhala
- 5) Brak wystarczającej ilości wykwalifikowanych i świadomych własnych odrębności nauczycieli muzyki regionalnej
- 6) Brak przekazu wiedzy (fascynacji) szerszej publiczności w formie popularno-naukowej na temat folkloru muzycznego danych regionów podczas festiwali, festynów, konkursów. Zrozumienie fenomenu jakim jest tradycja muzyczna gwarantuje po części chęć zafascynowania się nią i jej udziału w życiu (wynajem kapel, muzykantów podczas uroczystości dorocznych jak chrzcziny, ślub i inne okoliczności).

3. POSTULATY

- 1) Powołanie na terenie gmin karpackich zasilanych ze środków różnych projektów np.: UE - Regionalnych Akademii Kultury Muzycznej Karpat. W ramach programu nauczania: nauka śpiewu, gry instrumentalnej, w tym improwizacji, tańca tradycyjnego, wyrobu instrumentów i współczesnych aranżacji. Mentorami byłoby przede wszystkim w zakresie działań praktycznych lokalni poważani muzykanci i budowniczy instrumentów, instruktorzy tańca, a w zakresie działań teoretycznych – specjaliści – teoretycy muzyki i znawcy problematyki muzyki karpackiej.
- 2) Stworzenie otwartych Muzycznych Archiwum wyposażonych w źródła do poznania własnej tradycji (kserokopie najważniejszej literatury dotyczącej muzyki danego regionu), z możliwością audiowizualnego i audytywnego poznania tradycji lokalnej. A także zakupu instrumentów, nagrań CD i DVD, opracowań książkowych i innych materiałów promujących miejscowy folklor muzyczny
- 3) Utworzenie regionalnych muzeów etnomuzycznych w których prezentowany byłby folklor muzyczny, muzyczno-obrzędowy w formie audytywnej, audiowizualnej (ekrany, słuchawki). Zapoznanie się z jego źródłami i funkcją byłoby swoistą wędrówką przedstawioną w formie numerowanych tablic informacyjnych wzbogacanych

żywym obrazem i żywym dźwiękiem (ekrany, nagrania). Muzeum było by również centrum informacji o miejscowych muzykantach, budowniczych instrumentów, mogłoby prowadzić sprzedaż instrumentów, płyt, wydawnictw oraz prowadzić archiwum fonograficzne.

4) Utworzenie programu telewizyjnego promującego muzyczną kulturę Karpat, jej stylistykę i wyjątkowość w skali regionalnej [emisja 1 godzina tygodniowo).

5) Edukacja od podstaw: uwzględnienie w programie szkolnego nauczania edukacji o rodzimym folklorze muzycznym (teoria + praktyka). Ten aspekt powinien iść w parze z działaniami sprzyjającymi budzeniu szacunku i zachowaniu wartości w kulturze materialnej np.: zachęcanie młodzieży do noszenia stroju regionalnego podczas wszelkich uroczystości szkolnych i świątecznych.

6) Organizowanie dla szkół przynajmniej raz na semestr warsztatów lokalnego śpiewu, gry na instrumentach, tańca lub wyrobu instrumentów, które powinny w miarę możliwości odbywać się w terenie – poznanie akustyki gór, która sprzyja muzykowaniu, wytworzenie odpowiednich w miarę naturalnych okoliczności do zapoznania się z rodzimym folklorem muzycznym, który wyrastał z kontaktu człowieka z naturą i jej porządkiem np.: materiał z którego budowano instrumenty (świerk, bez czarna, wierzbina itp.). Z drugiej strony edukacja kładła by nacisk na interpersonalny kontakt z mistrzami muzyki karpackiej.

7) Wydanie serii płyt edukacyjnych DVD pod kierownictwem najbardziej reprezentatywnych w regionie jednostek wzorcowych w zakresie: nauka gry na instrumentach pasterskich, nauka tańca, wyrób instrumentów.

8) Utrwalanie w formie audiowizualnej żyjących fenomenów kultury muzycznej regionu (konkursy, przeglądy, festiwale, jednostki wzorcowe – muzykanci, budownicy instrumentów, które posiadają wiedzę na temat zabytkowych form muzyki własnego regionu oraz takich, które tą muzykę przekształcają i dopasowują do współczesnych potrzeb).

9) Zwiększenie udziału żywej muzyki podczas wszystkich możliwych uroczystości karpackich i okazji, w których mogła by ona zaistnieć np.: redyk, pobyt na szalasie (trombity, piszczałki), procesje kościelne i inne święta roczne.. Demonstracja własnej tradycji sprzyjała by sprzedaży instrumentów, nagrań. Proponowany – pokaz na żywo wyrobów instrumentów.

10) Powołanie zorganizowanej grupy odpowiedzialnej za szeroko zakrojoną promocję medialną wyżej wymienionych działań. Stworzenie ofert promocji muzycznych w danych regionach Karpat w formie katalogu.

4. SPODZIEWANE EFEKTY

1. Wzmocnienie poczucia tożsamości regionalnej.

2. Podniesienie poziomu kulturalnego regionu przez kształcenie nowych adeptów muzyki karpackiej w zakresie: wyrób instrumentów, śpiew, taniec, gra instrumentalna oraz zwiększenie ilości konkursów wynagradzających najbardziej utalentowane jednostki.

3. Uwypuklenie odrębności kulturowych poszczególnych regionów Karpat, co ułatwi współtworzenie potrzeb i aspiracji kulturalnych mieszkańców regionu, do wytworzenia świadomego poczucia regionalnej tożsamości kulturowej w powiązaniu także z innymi wartościami tradycyjnymi: krajobrazem, zabytkami, historią własnej ziemi.

4. `Wykształcenie postaw przywiązanych do swoich „małych ojczyzn”, które będą w sposób twórczy rozwijać swoją odrębność i integrować wokół niej społeczność lokalną – kształcenie muzycznych towarzystw półprofesjonalnych.
5. Promocja regionów w świecie – rozwój turystyki zainspirowanej w tym kontekście muzycznymi odrębnościami regionów karpackich (wizytówka regionu – muzeum etnomuzyczne).
6. Kształcenie zawodów (muzyk, nauczyciel, muzyczny animator kultury Karpat, instruktor tańca, juror, przewodnik po kulturze muzycznej regionu).
7. Podwyższenie poziomu autorów programów artystyczno-widowiskowych przez stworzenie bazy informacyjnej na temat tradycji muzycznych w danych regionach.
- 8) Wzrost rozpoznawalności odrębności muzycznych poszczególnych regionów karpackich wśród kręgów społecznych popularnych i zwiększenie zainteresowania tradycją tych regionów – efekt będzie przekładał się na np.: organizowanie wesel, chrzcin i innych imprez o charakterze towarzyskim w wybranym przez klienta stylu regionalnym.